

KRISTA SZÖCS

Lucian Blaga University of Sibiu, Romania

mariakrista.szocs@ulbsibiu.ro

DOI:10.2478/clb-2024-0006

POEZIA POSTCONFESIVĂ ÎN METAMODERNISM: EXPLORAREA IDENTITĂȚII ȘI A MEMORIEI LA ANGELA MARINESCU ȘI ADRIENNE RICH

Abstract: This study offers a comparative analysis of postconfessional poetry through the works of Angela Marinescu and Adrienne Rich, emphasizing how both poets move beyond traditional confessionalism by using personal experience as a foundation for broader reflections on memory, identity, and historical context. Marinescu, writing from a Romanian post-communist perspective, and Rich, deeply rooted in American feminist and political discourse, engage with a global poetic consciousness. Their poetry exemplifies a metamodern sensibility, marked by an interplay between emotional depth and critical awareness, between personal vulnerability and social responsibility. Rather than presenting trauma as an isolated experience, they transform it into a space for empathy and resistance. Through recurring themes such as corporeality, marginalization, and the tension between inner life and external reality, the study shows how both poets articulate a shared literary sensitivity that transcends cultural boundaries, reflecting a literary synchronicity and contributing to the theorization of metamodernism in contemporary poetry.

Keywords: postconfessional poetry, metamodernism, Adrienne Rich, Angela Marinescu, identity

Dacă am lua în considerare teoriile și studiile existente până acum, am putea spune, fără a forța limitele interpretării, că Angela Marinescu (1941–2023) face parte din postmodernismul românesc, chiar dacă

nu acela explicat pe larg în cartea lui Mircea Cărtărescu¹, în timp ce Adrienne Rich (1929–2012) este frecvent asociată confesionalismului american, deși această etichetare este, cel mai adesea, reductivă sau inadecvată, mai ales ținând cont de evoluția autoarei dinspre o confesivitate *self-centered* spre confesivitatea trecută prin angajament politic și social.

Cu toate acestea, dincolo de încadrările specificate, chiar dacă utile, dar parțial limitative, între cele două autoare se creează o legătură tematică și stilistică, explicată nu doar prin sincronicitatea publicării volumelor, dar mai ales printr-o serie de afinități și prin modul comun în care aleg să abordeze teme recurente precum corporalitatea și boala, marginalitatea, condiția feminină, lupta cu limbajul și tensiunea din exterior trecută prin filtrul și limitele interiorului. Atât Angela Marinescu cât și Adrienne Rich scriu o poezie intens subiectivă, de o sinceritate acută, marcată de experiența personală și de o asumare profundă a identității, reușind astfel să se plaseze pe aceleași trepte literare în contextul unei literaturi globalizate, trecând peste granițele geografice și culturale existente. De altfel, după o analiză atentă a postmodernismului, se poate observa că acest „ism” a integrat direcții literare diferite, printre care și poezia confesivă, în pofida faptului că aceasta își are originile în etapa târzie a modernismului. Integrarea în corpusul postmodern a fost posibilă datorită caracterului flexibil al granițelor dintre modernism și postmodernism al perioadei în care publicau poeți confesivi ca Robert Lowell, Sylvia Plath sau Anne Sexton, dar și datorită unor preocupări tematice comune, în special explorarea subiectivității și a propriei biografii. În acest sens, în studiul intitulat *Self and Sensibility in Contemporary American Poetry*, Charles Altieri analizează modul în care poezia americană de după cel de-al Doilea Război Mondial, inclusiv cea a autorilor confesivi menționați mai sus, Robert Lowell și Sylvia Plath, dar și a poetei Adrienne Rich, abordează ideea unui „eu” fragmentat sau problematic și a unei conștiințe care devine vehiculul necesar pentru explorarea sinelui².

Termenul „confessional poetry” a fost introdus pentru prima dată în 1959 de către M.L. Rosenthal, într-o recenzie dedicată volumului lui Robert Lowell, *Life Studies*, intitulată sugestiv „Poetry as Confession”. Ce a remarcat atunci Rosenthal a fost o ruptură de convențiile modernismului sau ale unei poetici anterioare, dar și caracterul profund personal și autobiografic al poemelor³. Mai târziu, în

1. Vezi Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc* (Humanitas, 1999).

2. Charles Altieri, *Self and Sensibility in Contemporary American Poetry* (Cambridge University Press, 1984), 167.

3. M. L. Rosenthal, „Poetry as Confession”, în M.L. Rosenthal, *Our Life in Poetry*:

A *Poetics of Postmodernism* (1988), Linda Hutcheon, deși nu trata în mod direct poezia confesivă, propunea concepte esențiale pentru înțelegerea acesteia, precum auto-reflexivitatea, scrisul despre sine și ironia⁴. Astfel, poezia confesivă în cadrul postmodernismului devine nu doar o formă de exprimare a intimității, dar și un teritoriu complex de explorare a sinelui. În acest context, este relevant să observăm cum Angela Marinescu și Adrienne Rich, chiar dacă au ca punct de plecare direcțiile postmodernismului, respectiv confesionalismului, reușesc totuși, prin profunzimea și complexitatea discursului liric, să le depășească. Prin poezia lor acestea reușesc să treacă de anxietatea influenței⁵, mai ales cea venind dinspre confesionalism, și să anticipeze noi direcții în curs de teoretizare, cum este metamodernismul, o paradigmă literară emergentă care încearcă să depășească contradicțiile și fragmentarismul postmodernismului, propunând în schimb o revenire la sinceritate, implicare afectivă și empatie⁶.

Spre deosebire de distanțarea ironică specifică postmodernismului sau de introspecția viscerală a confesionalismului, metamodernismul valorizează o relaționare autentică cu realitatea și cu ceilalți, mutând atenția de pe visceral pe cerebral. În plus, sarcasmul din postmodernism se pierde, iar ironia este una sinceră, chiar dacă această sintagmă ar suna paradoxal, dar această ironie sinceră a devenit post-ironia despre care se discută și s-a discutat adesea în legătură cu textele, chiar filmele axate pe individ și alte elemente axate mai degrabă pe holism, conexiune și integrare, așa cum confirmă și Robin van der Akker și Timotheus Vermeulen:

Când am scris eseul nostru inițial, „Notes on Metamodernism”, în 2008, noțiunea noastră de metamodernism a fost construită pe fundații la fel de diverse precum noțiunea lui Raymond Williams de structură a sentimentului și studiile lui David Harvey despre interrelația dintre capitalismul târziu și cultura postmodernă, studiul canonic al lui Jos de Mul despre rădăcinile romantice ale modernismului și postmodernismului și recenta turnură neoromantică în artele vizuale din primii ani ai anilor 2000. În cercetarea termenului, eram conștienți de cel puțin două alte utilizări relevante ale metamodernismului. Prima a fost studiul amplu și evocator al lui Furlani, „Postmodernism and After: Guy Davenport”, în care discută

Selected Essays and Reviews (Persea Books, 1991), 109–13.

4. Linda Hutcheon, *A Poetics of Postmodernism* (Routledge, 1988), 12.

5. Harold Bloom, *Anxietatea influenței: O teorie a poeziei* (Paralela 45, 2008).

6. Robin van der Akker, Alison Gibbons și Timotheus Vermeulen, *Metamodernism: Historicity, Affect and Depth after Postmodernism* (Rowman & Littlefield Publishers, 2017), 21.

opera scriitorului Guy Davenport în termeni de complementaritate și „contraste absorbite în armonie” care aspiră să transcindă dezordinea postmodernă. A doua, în eseul ei „Interconnections in Blakean and Metamodern Space”, Dumitrescu descrie metamodernismul ca o „paradigmă culturală în devenire” (2007) caracterizată prin holism, conexiune și integrare⁷.

Atât Robert McLaughlin⁸ cât și Robin van den Akker au subliniat ideea că metamodernismul nu presupune o simplă întoarcere la sinceritate, dar mai curând o oscilare între autenticitate și conștiința construc-tului, între implicare afectivă și luciditate critică, trăsături definitorii ale poeziei postconfesive. Iar în acest cadru, micșorând astfel hărțile interpretării, putem observa cum poezia poetelor Angela Marinescu și Adrienne Rich poate fi citită ca anticipând sau chiar articulând această sensibilitate metamodernă, această sinceritate asumată postconfesivă, aflată între vulnerabilitate și luciditate, între subiectivitate și angajament etic.

Pornind de la schema (vezi tabel 1) pe care Ihab Hassan, unul dintre cei mai importanți teoreticieni ai postmodernismului, o propune pentru a sublinia diferențele clare și esențiale dintre modernism și postmodernism, propun mai jos o schițare a unui set de trăsături specifice metamodernismului, pornind de la ideea că metamodernismul reprezintă, în mare parte, un melanj între o revenire la ideile modernismului și câteva elemente specifice postmodernismului. Astfel, cu ajutorul tabelului de mai jos, voi evidenția faptul că metamodernismul funcționează ca un hibrid, oscilând între cele două paradigme și integrând influențe din ambele direcții.⁹

Metamodernismul se remarcă prin reevaluarea dimensiunii confesive, precum și prin formularea unui nou tip de sine: un sine marcat de o formă diferită de inteligență emoțională, care își structurează relația cu exteriorul și cu afectele într-un mod mai subtil și conștient. Această încercare de a articula metamodernismul ca o mișcare intermediară sau oscilatorie între modernism și postmodernism este discutată și în teorii recente care nu mai privesc istoria literară în termeni strict cronologici sau antagonici, ci pun problema, mai degrabă, în termeni de suprapuneri, ecouri și reveniri, așa cum observă și Alexandra E. Dumitrescu în eseul ei intitulat „What is Metamodernism and Why Bother. Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a

7. Van der Akker, Gibbons și Vermeulen, *Metamodernism*, 182, traducerea mea.

8. Robert McLaughlin, „Post-Postmodern Discontent: Contemporary Fiction and the Social World”, *symplokē* 12, nr. 1–2 (2004): 53.

9. Van der Akker, Gibbons și Vermeulen, *Metamodernism*, 199.

Mode”¹⁰. Metamodernismul nu respinge, așadar, nici modernismul, nici postmodernismul, ci mai degrabă le recontextualizează, reactivând o formă de idealism modernist, care se poate observa prin sinceritatea asumată, dar într-o manieră conștientă, reflexivă. Această reactivare are loc însă fără a cădea în naivitate, întrucât este însoțită de o luciditate critică dobândită în urma experienței postmoderne, ceea ce face ca metamodernismul să funcționeze ca un cadru dinamic de negociere între emoție și rațiune, între implicare afectivă și distanță autoreflexivă.

Postconfesionalismul a fost și este adesea privit ca o extensie, o rafinare sau chiar o corectură adusă confesionalismului american, extins mai apoi și în alte literaturi, nu doar cea americană. În acest context, numele poetei Elizabeth Bishop apare frecvent, chiar dacă nu s-a scris îndeajuns despre această etichetare, postconfesivitatea fiind la Bishop mai subtilă decât în cazul poetei Adrienne Rich. Stilul reținut, controlat, aproape auster în exprimarea afectului

↑
↓

↔

↑
→

Modernism ¹¹	Postmodernism ¹²	Metamodernism
Romantism/Symbolism	Patafizică/Dadaism	Modernism/Postmodernism
Formă (conjunctivă, închisă)	Antiformă (disjunctiv, deschis)	Formă + Antiformă
Scop	Joacă	Emoție
Design	Șansă	Șansă
Ierarhie	Anarhie	Ierarhie
Stăpânire/Logos	Epuizare/Tăcere	Implicare emoțională/Tăcere
Obiect/Lucrare finită	Proces/Performance/Momentul actual	Proces/Performance/ Momentul actual
Distanță	Participare	Participare

10. Alexandra E. Dumitrescu, „What Is Metamodernism and Why Bother: Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode”, *Electronic Book Review*, 4 decembrie 2016, <https://electronicbookreview.com/essay/what-is-metamodernism-and-why-bother-meditations-on-metamodernism-as-a-period-term-and-as-a-mode/>.

11. Trăsăturile sunt preluate din Ihab Hassan, *The Dismemberment of Orpheus. Toward a Postmodern Literature* (The University of Wisconsin Press, 1982), 268.

12. Trăsăturile sunt preluate din Hassan, *Dismemberment*, 268.

Creație/Totalizare	Decreație/Deconstrucție	Autenticitate
Sinteză	Antiteză	Sinteză
Prezență	Absență	Prezență
Centrare	Dispersat	Centrare + Dispersare
Genuri/Limite	Text/Intertext	Genuri/Text
Semantică	Retorică	Semantică + Retorică
Paradigmă	Sintagmă	Paradigmă + Sintagmă
Hipotaxă	Parataxă	Hipotaxă
Metaforă	Metonimie	Metaforă + Metonimie
Selecție	Combinatie	Combinatie
Rădăcini/Profunzime	Rizomi/Suprafață	Rădăcini/Profunzime
Interpretare/Lectură	Împotriva interpretării/Lectură greșită	Interpretare/Lectură
Simnificat	Semnificant	Traducere
Lizibil/Ușor de citit	Ușor de scris	Realitate
Narativ/Marea istorie	Antinarativitate/Istoria mică	Grand Narrative/Monolog
Codul principal	Idiolect	Memorie
Simptom	Dorință	Simptome + Dorințe
Țipar	Mutant	Mutant
Genital/Falic	Polimorf/Androgin	Polimorf/Androgin
Paranoia	Schizofrenie	Narcisism
Origine/Cauză	Diferențe/Urme	Diferențe/Cauze/Urme
Dumnezeu Tatăl	Duhul Sfânt	Univers
Metafizică	Ironie	Ironie sinceră
Determinare	Indeterminare	Determinare/Sinceritate
Transcendență	Imanență	Transcendență/ Neo-romantism

Tabelul 1. Modernism, postmodernism, metamodernism

contrastează cu expunerea directă, adesea brutală, a unor poeți precum Robert Lowell, prietenul și corespondentul său apropiat, considerat și figura centrală a confesionalismului, alături de Sylvia Plath, Anne Sexton și John Berryman. Însă tocmai în acest contrast stă începutul unei schimbări de direcție. Bishop pare să fi intuit că

sinceritatea poetică nu presupune neapărat dezvăluire totală, dar mai curând o formă de adevăr filtrat prin luciditate și distanță estetică. Corespondența dintre Elizabeth Bishop și Robert Lowell, publicată în volumul *Words in Air*¹³ devine astfel o carte importantă, nu doar pentru cei interesați de istoria literară a acelei perioade, influențele și, mai ales, cum se nasc diferențele de viziune, îndeosebi în domeniul literar și artistic. Deși legată de Lowell printr-o relație de prietenie și dialog intelectual, Bishop s-a distanțat clar de tonul intens confesiv și de expunerea directă a traumei specifice acestuia, preferând o poezie mai reținută, marcată de subtilitate formală și reflecție lucidă.

De-a lungul timpului, în special la finalul anilor optzeci și nouăzeci, postconfesionalismul american a evoluat către o lirică mai accesibilă, reprezentată de poeta Adrienne Rich sau de poetul Billy Collins. În unul dintre eseurile sale despre poezie și înțelegerea acesteia, poetul Gregory Orr vorbește despre poezia postconfesivă ca despre o poezie a transformării, în care strategiile lirice sunt aplicate asupra materialului autobiografic¹⁴, direcție asupra căreia se orientează și el în volumele lui de poezie. Din punctul acestuia de vedere, poezii postconfesivi nu exclud, dar accentuează influența lumii exterioare asupra sinelui¹⁵, aspect bine conturat în angajamentul social și politic al lui Adrienne Rich sau în tonul revendicativ al Angelei Marinescu, mai ales acela din volumul *Fugi postmoderne* (1997). Sigur că acest titlu poate să inducă în eroare, însă ceea ce face Marinescu în aceste volum este mai degrabă o îndepărtare evidentă de postmodernismul discutat atât de intens în perioada respectivă, așa cum explică și Al. Cistelean:

Dar relația Angelei cu postmodernismul ține doar atât cât ține titlul volumului. Ar fi fost de mirare ca o fanatică de felul ei, cu atitudini abrupte, impetuoase și decisive, să poată lucra după o etică moale a viziunii și într-o scriitură de conclav, polifonică și plurivocală. Angela și-a făcut faima și formula din tranșanțe definitive, din inclemențe scripturale și autoscopice, dintr-o sintaxă cu aprindere imediată, din execuții viscerale și din denunțuri tăioase ale eufemismului ori simulacrului¹⁶.

13. Vezi Elizabeth Bishop și Robert Lowell, *Words in Air* (Farrar, Straus and Giroux, 2008).

14. Gregory Orr, „The Postconfessional Lyric”, în *The Columbia History of American Poetry: New Views*, coordonat de Brett Miller Jay Parini (Columbia University Press, 1993), 650.

15. Gregory Orr, „The Postconfessional Lyric”, 659.

16. Al. Cistelean, prefață la *Subpoezie: Opere complete*, de Angela Marinescu (Charmides, 2015), 21.

Originalitatea poeților postconfesivi constă, așadar, nu doar în preluarea impulsului confesiv de a explora un adevăr interior și de a crea egografii simple ale unui sine central, dar, mai profund, de a arăta cum se poate afilia acest adevăr interior unei realități exterioare, cum poate sinele fi extrapolat, prin luciditate, astfel încât subiectivitatea să se integreze în comunitate. Așa cum remarcă și Gregory Orr, scriitorii postconfesivi nu se mulțumesc doar cu suprasolicitarea traumei personale, ei transfigurează confesiunea într-un act de construcție identitară și simbolică, în care vulnerabilitatea devine o formă și un construct, iar trauma este punctul de plecare către empatie¹⁷. Astfel, una dintre diferențele esențiale ale poeziei postconfesive este trecerea de la accentul pe lumea interioară (*Innenwelt*) din confesivitate la o raportare lume interioară – exterior (*Innenwelt-Umwelt*) unde poetica marcată de individ se schimbă într-o poetică unde individul are nevoie de realitate și reprezentare. Se poate observa că pentru poetele Angela Marinescu și Adrienne Rich, autocenzura nu reprezintă o opțiune, atât la nivel estetic, cât și ideologic. Ambele scriitoare aleg să expună lumea interioară și transformările sinelui, de la experiența maternității la relațiile interumane, de la boală la raportarea directă la propriul corp cu o sinceritate radicală, fără rezerve sau pudoare. Această atitudine este evidentă, mai ales, în antologia Angela Marinescu, *Subpoezie* (I), publicată în 2015, unde găsim o fotografie a poetei cu bustul descoperit, unul dintre sâni fiind vizibil operat în urma unui cancer mamar. Gestul devine, pe lângă un act de curaj și un manifest, și o cheie subtilă de lectură și interpretare pentru poezia acesteia: frontală, autentică, lipsită de ezitări. Adrienne Rich și Angela Marinescu au reușit, astfel, în tot acest context postconfesiv, să accentueze relația dintre viața personală și artă, persona și realitate, literatură și experiență personală, pentru a adăuga mai mult sens cuvintelor folosite în vederea transpunerii atente atât a durerii individuale, cât și a durerii întregii lumi (*Weltschmerz*), printr-o radiografiere nu doar detaliată și, pe alocuri, viscerală, dar și printr-un autoportret desenat în mai multe contexte.

Pentru mulți dintre poeții și poetele asociați postconfesionalismului, temele sociale și politice devin esențiale, ajungând adesea să fie chiar mai importante decât explorarea unei vulnerabilități personale. În locul introspecției crude, specifice confesionalismului, aceștia aleg să privească sinele printr-o lentilă critică și reflexivă, unde realitatea lovește înapoi și devine mai importantă decât individul. Experiențele personale nu mai sunt prezentate doar ca manifestări individuale,

17. Gregory Orr, *Poetry as Survival* (The University of Georgia Press, 2002), 120.

ele sunt puse, cel mai adesea, în legătură cu structurile de putere, cu dinamica socială și cu întrebările legate de identitate. Astfel, poezia capătă o dimensiune mai amplă, în care intimitatea se intersectează cu angajamentul și cu înțelegerea contextului colectiv. În cazul poeziilor se poate observa și o nevoie de escapism simbolic, o detașare de trauma individuală în favoarea reprezentării unei lumi interioare aflate în dialog (sau conflict) cu lumea exterioară și o dorință de a desena un alt fel de decor care ar putea schimba perspectiva generală asupra lumii, sau de a hașura linii care să ducă într-o realitate divergentă, unde tot ei sunt personajul principal, iar cei din jur devin complice sau, printr-o exagerare a importanței sinelui, parte din decor. În ceea ce privește scrisul autoarei Adrienne Rich, escapismul regăsit la poeți este anulat de un limbaj abrupt și de o încercare de redare a realității exact așa cum este, uneori cu defectele ei:

Memoria spune: vrei să faci ce e corect? nu te baza pe mine.

Sunt un canal în Europa pe care plutesc cadavre
 Sunt o groapă comună, sunt viața care revine
 Sunt o masă pregătită, cu un scaun rezervat pentru Străin
 Sunt un câmp cu pete lăsate pentru cei fără pământ
 Sunt acuzată de moartea unor copii, de băut sânge
 Sunt un bărbat-copil laudând pe Dumnezeu că e bărbat
 Sunt o femeie târguindu-se pentru o găină
 Sunt o femeie care se vinde pentru un bilet de vapor
 Sunt o familie despărțită de noapte și ceață
 Sunt un croitor imigrant care spune *Un palton*
 nu e doar o bucată de stofă sunt mânuită de
 învățăturile unor maeștri mistici
 Am visat Sionul am visat revoluția mondială
 Am visat că și copiii mei vor putea trăi în sfârșit ca toți ceilalți
 Am mers cu copiii altora prin niveluri diferite de ură
 Sunt un cadavru scos dintr-un canal din Berlin
 dintr-un râu din Mississippi. Sunt o femeie stând
 alături de alte femei îmbrăcate în negru¹⁸

Rich îmbină, de cele mai multe ori, confesivitatea cu activismul feminist și cu un angajament politic profund, oferind o poezie în care experiențele individuale devin reprezentative pentru diverse fațete ale realității, de la inegalitatea de gen la rasism, de la explorarea și

18. Adrienne Rich, *An Atlas of the Difficult World* (W. W. Norton & Company, 1991), 44, traducerea mea.

definirea unei identități la recuperarea memoriei și a stabilirii unei individualități statornice. Această reconstrucție a sinelui în contextul social și politic se distinge și printr-o schimbare de decor estetic: autoarele (nu și autorii) postconfesive renunță la tonul pur confesiv în favoarea unei voci lirice care problematizează, intervine, acuză sau reconfigurează. Astfel, schimbarea devine vizibilă nu doar în tematică, ci și în stil, care poate alterna între austeritate și ironie, între lirism direct și construcții intertextuale. În acest sens, postconfesionalismul funcționează și ca o reacție la excesele confesionalismului, dar și la tendințele conservatoare din poezie sau societate.

În Statele Unite ale Americii, poetul Gregory Orr a fost primul care s-a autoclasificat în postconfesionalism, alături de Philip Levine și Adrienne Rich, cum se poate observa în eseul acestuia despre lirica postconfesivă¹⁹. Eseul lui Orr propune o interpretare nuanțată a liricii postconfesive, ca reacție și totodată distanțare față de confesionalismul clasic, fără a-i nega, totodată, influențele și scriind cu admirație despre Robert Lowell, John Berryman sau Anne Sexton. Pornind de la ideile expuse și de Orr, Paul Batchelor afirmă, mai degrabă, faptul că postconfesionalismul se conturează ca o „tendință literară” distinctă în cadrul poeziei contemporane, apărută ca răspuns la tehnicile poeziei confesive aplicate de Sylvia Plath sau Robert Lowell, o tendință care se caracterizează printr-o explorare nuanțată a identității și a experienței, contextualizată în peisaje sociale și culturale mai largi:

Dacă „poezia confesivă” este o etichetă problematică, atunci „poezia post-confesivă” riscă să adauge un nou strat de ambiguitate, întrucât trebuie definită ca „o tendință apărută ca reacție la tendința confesivă”. Gama de stiluri care, în prezent, pot fi considerate ca având o anumită legătură cu confesionalismul este extrem de vastă și ar include operele unor poeți atât de diferiți precum Ai, Frank Bidart, Philip Levine, Sharon Olds, Adrienne Rich și James Wright²⁰.

În eseul său, Paul Batchelor se oprește și la poezia poetei Adrienne Rich, despre care spune că reușește să interconecteze aprofundările intime ale vieții cu probleme sociale și politice relevante, îmbogățind astfel discursul poetic cu o dimensiune de angajament social și feminist, această abordare distingând-o semnificativ de poezia care se baza cel mai mult, în perioada anilor 1980 și 1990, pe confesivitate

19. Orr, „The Postconfessional”, 665.

20. Paul Batchelor, „The Great Divide? Post-confessional and Language Poetry”, în *American Poetry Since 1945*, coordonat de Eleanor Spencer (Palgrave Macmillan, 2017), 151–52.

individuală. În explorarea relației complexe dintre experiența estetică și realitatea corporală, acesta afirmă că Adrienne Rich își puneă întrebări fundamentale legate de separarea aparentă dintre cele două²¹.

Dacă revenim la Gregory Orr, putem spune că acesta explorează interferențele dintre poezia socială și cea personală, criticând pe alocuri însăși logica confesionalismului și interogând nevoia artistului de a străbate toate straturile sinelui, în mod repetat. Din punctul acestuia de vedere, ceea ce face postconfesionalismul diferit este respingerea statutului de victimă, dar redarea, totodată, sub diferite forme, a efectelor devastatoare ale traumei²². Gregory Orr trasează, așadar, o linie continuă de la lirica romantică a lui Whitman și Dickinson, prin confesionalismul lui Lowell și Bishop, până la postconfesionalismul reprezentat de Levine și Rich. Orr subliniază posibilitățile de transformare ale lirismului autobiografic: fie în poezii care convertesc experiențele intime în adevăruri universale, fie în poeme care mută experiența personală într-o dimensiune social-politică.

În ceea ce privește poezia poetelor Angela Marinescu și Adrienne Rich, este importantă o evidențiere a intersecției dintre confesivitate, experiment stilistic și angajament ideologic. Teme centrale precum identitatea și politicile corpului, memoria și contradicțiile ei, biografismul și limitele acestuia, explorează modul în care aceste poete își construiesc discursul liric în jurul acestor subiecte și cum literatura devine un spațiu de afirmare nu doar a unei identități, dar și un spațiu de explorare al intimității²³, observabil mai ales în volumul *Intimitate* de Angela Marinescu, publicat în 2013 și volumul *Tonight No Poetry Will Serve* de Adrienne Rich, publicat în 2011. Pentru a sublinia importanța biografismului în perioada în care publicau cei mai mulți poeți confesivi, este esențial de analizat relația dintre autobiografie și text, punând accent pe tehnicile prin care aceste autoare combină experiența personală cu elementele ficționale, „dusă nu doar până la riscul indistinției dintre biografie și text, ci până la indecența dramatică a sincerității”²⁴, așa cum afirma Al. Cistelecan în prefața volumului *Subpoezie*, contribuind astfel la conturarea specificului poeziei postconfesive. Literatura devine angajată politic, mai ales atunci când autoarele folosesc scrisul pentru a aborda teme precum identitatea, inegalitatea socială, teme pregnante în poezia lor, de data aceasta, în special în volumele *An Atlas of the Difficult World* (1991) și *Var* (1989), volume atât de asemănătoare, publicate în aproximativ

21. Batchelor, „The Great Divide?”, 153.

22. Orr, *Poetry*, 215.

23. Vezi Angela Marinescu, *Intimitate* (Charmides, 2013).

24. Cistelecan, prefață la *Subpoezie I*, 5.

aceeași perioadă, și care promovează astfel nu doar o conștiință globală, prin empatie și prin articularea unui discurs liric care transcende granițele naționale sau culturale, dar și o sincronicitate literară, care nu implică doar o coincidență temporală a aparițiilor editoriale, dar ne oferă și o perspectivă comună a unei voci poetice, care, în contexte diferite, răspunde aceluiași impulsuri.

Deși se folosesc de persoana întâi și de elemente autobiografice, ele reușesc să depășească simpla introspecție, conturând un cadru în care viața interioară se intersectează cu realitățile istorice și politice ale perioadei respective, printr-o voce care pare să comunice direct cu cititorii, ca din culisele unei scene goale. Rich și Marinescu oferă nu doar o radiografie personală, dar și una colectivă, reflectând experiențele femeilor din America sfârșitului de secol XX și din România de dinainte și de după comunism:

Să vorbim, acum, noaptea. fără să-ți dorești
libertatea ești libertatea însăși.
instrument al instrumentelor, creier descoperit
umbra disperată frângându-și înfățișările zdrențuite²⁵

Prin această strategie, Adrienne Rich și Angela Marinescu evită victimizarea, preferând o expunere controlată, în care vulnerabilitatea este disimulată, iar exteriorizarea sentimentelor devine un mecanism sofisticat de explorare a identității. Astfel, poezia lor nu este doar un act confesiv, dar și o reconfigurare a memoriei și a realității printr-un discurs poetic complex. În poemele „Instrumente” de Angela Marinescu, din volumul *Var*, și „Credea că există o limită, că ceva îl va opri” de Adrienne Rich, din volumul *Atlasul unei lumi dificile*, se poate observa tema limitelor, dar și trăsături comune specifice poeziei postconfesive, ambele poeme având o puternică dimensiune introspectivă. În aceste versuri se evidențiază până unde se pot explora limitele umane, unde începe realitatea și unde se termină, dar și o relativizare a sinelui necesară pentru a pune în perspectivă abordarea unor traume sau cum diseminarea acestora poate aduce la suprafață noi identități în lupta sinelui cu lumea exterioară. Pentru a sublinia anumite trăsături, este nevoie să pornim de la ideea că postconfesionalismul nu este doar o întoarcere la sinceritate, ci mai degrabă o accentuare a afectului, iar în ambele poeme specificate mai sus, și nu doar, se negociază paradoxul dintre angajamentul emoțional profund

25. Angela Marinescu, volumul *Var*, inclus în antologia *Subpoezie II* (Charmides, 2015), 62.

și conștientizarea imposibilității unei comunicări totale a acestuia, folosindu-se atât postironia și sinceritatea, cât și distanța critică și implicarea subiectivă:

obstacolul care nu este obstacol limita care nu este limita
și toate acestea sunt întrebări sunt hrană
plină de zgârciuri de oase de carne plină de sânge.
În fața celui care moare aceste texte măcelărite
iar ceea ce rămâne obiecte curate și impenetrabile
cu margini dure și albe precise ca un animal
iarbă pe câmp soare lumina
vietăți aglutinând serile întunecate umbre
ce macină și umanizează întunericul,

iar noaptea izbește de pieptul meu (numai de piept)
smulgând din el hălci de carne cuvinte
întrebări răspunsuri goale și reci.

o singură Limită²⁶

Credea că există o limită, că ceva îl va opri.

Se baza pe asta:

că tăieturile vor fi făcute de altcineva, că direcția
va veni din altă parte, ca niște săgeți luminoase pe autostradă.
Se gândea că undeva o să ajungă, privind
drept în față, iar acolo va găsi tot ce și-a imaginat și nimic mai mult.
Că o să fie față în față cu ceva fără limite și asta va fi

limita lui

și s-a aruncat, s-a ars, s-a tăiat, a sângerat spre acel punct (dacă am
înțeles

bine povestea asta)²⁷

Observăm în aceste două fragmente din poemele „Instrumente” și „Credea că există o limită, că ceva îl va opri” raportul dintre empatie și apatie, unde motivul „limitei” nu doar că este recurent, dar ajută la asumarea unei voci. În *Atlasul unei lumi dificile* Rich se folosește de o poetică a observației, a imaginilor vizuale puternice pentru a construi un peisaj nu doar al deziluziilor, dar și al iluziilor, vocile jucându-se de la un text la altul și de la un vers la altul, care trasează o margine

26. Marinescu, *Subpoezie II*, 47.

27. Rich, *An Atlas*, 17, traducerea mea.

mai clar definită a lumii, dar și a umanului, pentru că este necesar, mai ales în poezie, să descoperim că realitatea este haotică, fragmentară, marcată de istorii mari sau de istorii mici, personale. La Angela Marinescu, în poemul „Instrumente” sau, de fapt, în întreg volumul *Var introspecția* se manifestă printr-un limbaj mai visceral, mai tensionat, care reflectă o angajare totală a sinelui. Poezia ei este cel mai adesea o confesiune marcată de un simț al urgenței și de un raport ambivalent cu iubirea și distrugerea. Astfel, în timp ce Rich explorează raportul dintre limitele lumii exterioare și limitele unui sine diseminat, Marinescu se concentrează pe limitele personale, până când devine imposibil să se detașeze de o realitate acută care consumă identitatea. La Adrienne Rich, dorința de a exprima o viziune socială critică și imposibilitatea unei soluții clare, sinele devine simbolul unei realități fluctuante, realitatea păstrându-și rolul principal. Angela Marinescu, pe de altă parte, creează un tablou poetic fragmentar, tensionat, care se destramă și se reconstruiește continuu, schimbând doar culorile de fundal ori de câte ori asumarea unei realități alternative devine prea mult, atât la nivel de limbaj, cât și de literatură în general. Schimbările de plan dintre interior și exterior, dintre iubire și distrugere, ne pictează o poetică a paradoxului și a confruntării constante cu limitele limbajului, dar și ale unei existențe distrugătoare.

Pin prisma acestei analize comparative a poeziei scrise de poetele Angela Marinescu și Adrienne Rich, încadrarea acestora în postconfesionalism oferă o perspectivă relevantă asupra felului în care poezia contemporană reușește să negocieze tensiunea dintre vulnerabilitate personală, în special la Angela Marinescu, și responsabilitate socială, în special la Adrienne Rich. Putem astfel observa cum ambele autoare s-au folosit de dimensiunea confesivă nu ca scop în sine, ci ca un punct de plecare pentru o reflecție mai amplă asupra memoriei, a identității sau a unui context istoric. Această deschidere confesivă nu implică o simplă exhibare a sinelui, cât mai degrabă o problematizare a lui, într-un cadru discursiv care leagă biograficul de istorie (fie personală, fie colectivă), corpul de limbaj și vocea individuală de vocile unei comunități spre care se îndreaptă tot fluxul conștiinței. În acest context, și includerea ideii de metamodernism aduce o cheie de interpretare prin care poezia acestor două poete poate fi privită nu doar într-o direcție postconfesivă, dar și ca simptom al unei noi sensibilități literare unde nuanțele și ambivalențele pot fi asumate. Dacă pornim de la ideea propusă mai sus că metamodernismul este un melanj între sinceritate și postironie, între angajament și distanțare, între afect și luciditate, atunci putem spune că poezia scrisă de Angela Marinescu și Adrienne Rich devine reprezentativă și prin raportul dintre forța

estetică și forța etică. Astfel, în ciuda diferențelor de context sau de discurs, cele două poete se întâlnesc într-o zonă a literaturii contemporane care aspiră la o înțelegere mai nuanțată a existenței, apelând la umanitate, vulnerabilitate și empatie.

Referințe bibliografice

- Altieri, Charles. *Self and Sensibility in Contemporary American Poetry*. Cambridge University Press, 1984.
- Batchelor, Paul. „The Great Divide? Post-confessional and Language Poetry”. În *American Poetry Since 1945*, coordonat de Eleanor Spencer. Palgrave Macmillan, 2017.
- Bishop, Elizabeth și Robert Lowell. *Words in Air*. Farrar, Straus and Giroux, 2008.
- Bloom, Harold. *Anxietatea influenței: O teorie a poeziei*. Paralela 45, 2008.
- Cărtărescu, Mircea. *Postmodernismul românesc*. Humanitas, 1999.
- Dumitrescu, Alexandra E. „What Is Metamodernism and Why Bother: Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode”. *Electronic Book Review*, 4 decembrie 2016. <https://electronicbookreview.com/essay/what-is-metamodernism-and-why-bother-meditations-on-metamodernism-as-a-period-term-and-as-a-mode/>. Ultima accesare: 7 iulie 2025.
- Hassan, Ihab. *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature*. The University of Wisconsin Press, 1982.
- Hutcheon, Linda. *A Poetics of Postmodernism*. Routledge, 1988.
- Marinescu, Angela. *Intimitate*. Charmides, 2013.
- Marinescu, Angela. *Subpoezie I. Opere complete*. Charmides, 2015.
- Marinescu, Angela. *Subpoezie II. Opere complete*. Charmides, 2015.
- Marinescu, Angela Var. *Cartea românească*, 1989.
- McLaughlin, Robert. „Post-Postmodern Discontent: Contemporary Fiction and the Social World”. *symplokē* 12, nr. 1–2 (2004): 53–68.
- Orr, Gregory. *Poetry as Survival*. The University of Georgia Press, 2002.
- Orr, Gregory. „The Postconfessional Lyric”. În *The Columbia History of American Poetry: New Views*, coordonat de J. Parini și B. Miller. Columbia University Press, 1993.
- Rich, Adrienne. *An Atlas of the Difficult World*. W. W. Norton & Company, 1991.
- Rosenthal, M. L. „Poetry as Confession”. În M. L. Rosenthal, *Our Life in Poetry: Selected Essays and Reviews*. Persea Books, 1991.
- Van der Akker, Robin, Gibbons, Alison și Vermeulen, Timotheus. *Metamodernism: Historicity, Affect and Depth after Postmodernism*. Rowman and Littlefield International, 2017.